

БЪЛГАРСКИ МЪЖКИ ЛИЧНИ ИМЕНА, ОБРАЗУВАНИ ОТ НЕОЛАТИНСКО ИМЕ

Гергана ПЕТКОВА

Медицински университет – Пловдив

E-mail: gi4e82ap@abv.bg

BULGARIAN MASCULINE PERSONAL NAMES DERIVED FROM A NEOLATIN ONE

Gergana PETKOVA

Medical University – Plovdiv

E-mail: gi4e82ap@abv.bg

ABSTRACT: The research object of the present text are Bulgarian masculine personal nouns derived from Neo-Latin ones. The main aim is to present a complete list of them and their initial meaning as well.

The excerpted examples are classified according to the type of the basic word, used during the process of name derivation, as a part of speech (i.e., if it is a proper name or an appellative (a common noun, an adjective, etc.)).

An additional extralinguistic classification is made according to the canonization of the researched names, i.e., if it is a name of a saint, and, if the saint is canonized only by the Orthodox Church, by the Catholic one, or by the both of them.

KEYWORDS: Bulgarian masculine personal nouns, Neo-Latin names.

Могат да се обособят няколко основни периода на масово навлизане на латински имена в българската антропонимна система. Първият съвпада с времето на съществуване на Римската империя, в чиито граници е влизала и територия на днешна България, когато местните жители¹ в отделните провинции постепенно започват да усвояват тричленната римска именна система (Felecan, 2010, p. 67–73). Вторият е свързан с разпространението на християнството, когато или директно от списъците на светците, канонизирани от Католическата църква, или чрез Православната църква и с посредничеството на гръцкия като неин официален език, част от именната ни система стават много собствени имена с латински корен. Тези т. нар. *Календарни имена* в голяма степен преповтарят старите латински имена или са образувани от апелативи, чието значение е свързано с християнските добродетели или с празниците, обредите и обичаите, въведени от новата религия. Не са редки и случаите, когато изконното значение на старо римско име е променено, за да е в унисон с тази тенденция на наолатинизация (Felecan, 2010, p. 75–76).

Началото на следващия период може да бъде отнесен към края на миналия век, когато имена на митологични божества и герои, на персонажи от литературата и киното започват да се използват като официални български лични имена. Тази тенденция се засилва с годините до появата на съвременната мода на т. нар. интернационални имена.

Обект на изследване в настоящия текст са 105 български мъжки лични имена, образувани от неолатинско име. Основната цел на изследването е да се изготви техен пълен списък и да се проследи изконната им етимология.

Изследваните оними са обособени в отделни групи според изходния им апелатив или антропоним, от който са изведени. Допълнителна класификация е направена въз основа на екстралингвистичната информация дали българското мъжко лично име е канонизирано само от Католическата, само от Православната църква, или е прието за официално и от двете църкви и е включено в каноничните им списъци.

Тези три класификации са базирани на желанието да се проследи етимологията на дадено римско митологично име и пътищата, по които то навлиза в славянската личноименна система.

¹ Жителите на отделните провинции, повлияни от военните и административни представители на Римската империя в своите земи, започват да използват латински или латинизирани чужди имена (предимно гръцки). Най-популярно за определен времеви отрязък става името на императора, който стои начело, и това на неговата съпруга (Felecan, 2010, p. 64).

Важно е да се направи уточнението, че при изготвянето на първата класификация разпределянето на имената в отделните групи се осъществява спрямо традициите на латинската лексикология и морфология.

Чуждите по произход антропоними са изведени от латински апелативи, чийто смисъл не винаги е разпознаваем, и поради това е изключително важно тяхната точна етимология да бъде изведена и тяхната семантика да бъде посочена, което е и, както беше посочено по-горе, една от основните цели на изследването. От значение е и екстралингвистичната информация относно тяхната канонизация от Католическата църква, от Православната или и от двете. Тя влияе върху фреквентността им на употреба.

I. Класификация на българските мъжки лични имена, образувани от неолатинско име с оглед на тяхната деривация:

I. 1. Български мъжки лични имена, образувани от неолатинско име, изведено от съществително собствено име:

I. 1. А. От *митоним* (римско митологично име):

Мартин (Б², В, И, К, КО, КОВ, С) < *Martinus* (< от *Martis* (форма за **Gen. sg.** на римското митологично име *Mars*) (Б, И, К, КО, КОВ)); **Ромил** (И, КО) < *Romilis* (< *Romulus* (И, КО));

I. 1. Б. От друг антропоним:

а) От римски преномен:

Лукин (КО) < *Lucinus* (< римския преномен *Lucius* (К));

б) От римско родово име:

Лоло (И) < *Lollianus* (< *Lollius* (И)); **Юлин** (КО) < *Iulinus* (< *Iuleus/ Iulius/ Julius* (КО));

в) От римски когномен:

Максений (К) < *Maxentius* (< *Maximus* (К)); **Цезарин** (КО) < *Caesarinus* (< *Caesar* (К)); **Ювеналий** (И) < *Juvenalius* (< *Juvenalis* (И));

г) От друго неолатинско име:

– женско неолатинско име:

Венеций (КО, КОВ) < *Venetius* (< *Venetia* (И, КОВ)); **Виолет** (КО) < *Violetus* (< *Violante* (КО)); **Диан** (КО, КОВ) < *Dian* (< *Diana* (КОВ)); **Лилян** (К, КО, КОВ) < *Lilian* (< *Liliana* (К, КОВ)); **Матрон** (И, КО, С) < *Matronus* (< *Matrona* (И, КО)); **Палмир** (КО) < *Palmirius* (< *Palmiria* (КО)); **Розалин** (И, КОВ) < *Rosalinus* (< *Rosa* (И, КОВ)); **Розалио** (КО) < *Rosalius/ Rosarius* (< *Rosalia/ Rosaria* (КО)); **Розан** (КОВ) < *Rosanus* (< *Rosa* (КОВ)); **Розен** (К) < *Rosinus* (< *Rosina* (К)); **Юлит** (И, КОВ) < *Iulittus* (< *Iulitta* (И, КОВ));

– мъжко неолатинско име:

Клементин (И, КО) < *Clementinus/ Climentinus* (< *Clemens* (К, КОВ)); **Патрони** (С)/ **Патроний** (С) < *Patronius* (< *Patronus* (С)); **Христин** (КО, КОВ) < *Christinus* (< *Christianus* (К));

I. 1. В. От топоним:

Диоклитиян/ Диоклециан (КО) < *Diocletianus* (< лат. *Dioclea, ae, f* – „Диокля“ (КО));

I. 2. Български мъжки лични имена, образувани от неолатински имена, изведени от апелативи:

I. 2. А. От съществително нарицателно име:

Април (И, КО, КОВ, С) < *Aprilis* (< лат. *Aprilis, is, m* – „месец април“ (И, КО, КОВ)); **Вито** (КО) < *Vitus* (< лат. *vita, ae, f* – „живот“ (Б, К)); **Гено** (КО) < *Genus* (< лат. *gens, sentis, f/ genus, eris, n* – „род; потомък“ (КО)); **Домен** (И) < *Domnus* (< лат. *dominus, i, m* – „господар, господин; Господ“ (И, К)); **Дон** (КО) < *Don* (< лат. *dominus, i, m* – „господар, господин; Господ“ (КО)); **Дуко** (И, КО, КОВ) < *Duco* (< лат. *dux, ducis, m* – „вожд, водач, предводител; княз“ (В, И, КО, КОВ)); **Комня** (И) < *Compinus* (< лат. *compinio, onis, f* – „комка, причастие“ (И)); **Лавър** (КО) < *Laurus* (< лат. *laurus, i, f/ laurus, us, f* – „лавър, лаврово дърво; победа, тържество

² За улеснение на читателя източниците, използвани за екскерпиране на изследваните антропоними и тяхната етимология, са заменени от абривиатури, както следва: **Б** = **Behind** <www.behindthename.com>; **В** = Вайганд (Вайганд, 1926); **З** = Заимов (Заимов, 1993); **И** = Илчев (Илчев, 1959); **К** = **Европейские** <<http://kurufin.narod.ru/>>; **КО** = Ковачев (Ковачев, 1987); **КОВ** = Ковачев (Ковачев, 1995); **С** = Симеонидис (Симеонидис, 2006).

(прен.)“ (Б, И, К, КО)); **Лео** (И, КО) < *Leo* (< лат. *leo, onis, m* – „лъв“ (Б, И, К, КО, КОВ)); **Патриций** (И) < *Patricius/ Patritius* (< лат. *patricius, ii, m* – „знатен човек, патриций; човек от знатен род“ (Б, И, К, КОВ)); **Патрон** (И, С) < *Patronus* (< лат. *patronus, i, m* – „покровител“ (И, С)); **Пило** (КО) < *Pilum* (< лат. *pilum, i, n* – „метално копие, използвано в римската пехота“ (КО)); **Пино** (И) < *Pinus* (< лат. *pinus, us, f* – „дърво бор“ (И)); **Радий** (КО) < *Radium* (< лат. *radium, ii, n* – „радий (химичен елемент)“ (КО)); **Ромео** (КО) < *Romeus* (< лат. *Romeus, i, m* – „човек, направил поклонение в Рим; поклонник, хаджия в Рим“ (К, КО)); **Салватор** (И, КО, КОВ) < *Salvator* (< лат. *salvator, oris, m* – „спасител“ (Б, И, К, КО, КОВ)); **Трабеа** (К) < *Trabea* (< лат. *trabea, ae, f* – „трабея, парадна одежда с пурпурен цвят, носена от римските царе и консули“ (К)); **Франциск** (КО) < *Franciscus* (< лат. *Franciscus, i, m* – „французин, член на германското племе франки“ (Б, И, К, КО));

I. 2. Б. От прилагателно име:

Августиян (КО) < *Augustianus* (< лат. *Augustianus, 3* – „августовски“ (КО)); **Боно** (КО) < *Bonus* (< лат. *bonus, 3* – „добър, хубав“ (К, КО)); **Венер** (КО) < *Venerius* (< лат. *Venerius, 3* – „Венерин, принадлежащ на Венера; служещ на богинята Венера, жрец на Венера“ (КО)); **Вивиан** (КО) < *Bibianus/ Vivianus* (< лат. *vivus, 3* – „жив“ (Б, К, КО)); **Доминик** (И, КО) < *Dominius* (< лат. *dominius, 3* – „принадлежащ на господаря/ Господа; господарски, господски“ (Б, К)); **Иларион** (В, И, К, КОВ) < *Hilarius* (< лат. *hilaris, e/ hilarus, 3* – „весел, радостен“ (Б, В, И, КОВ)); **Инокентий** (И, К, КО) < *Innocentius* (< лат. *innocens, entis* – „безвреден, безобиден; невинен; безкористен“ (К, КО)); **Клеменс/ Климент** (Б, В, И, К, КО, КОВ, С) < *Clemens* (< лат. *clemens, entis* – „милостив, мил, милосърден; спокоен“ (Б, И, К, КО, КОВ)); **Констанс/ Констанц** (И) < *Constans* (< лат. *constans, antis* – „постоянен, устойчив“ (Б, И, К)); **Константин** (Б, В, И, К, КО, КОВ) < *Constantinus* (< лат. *constans, antis* – „постоянен, устойчив; твърд, спокоен“ (В, И, К, КО, КОВ)); **Констанц/ Констанций** (И) < *Constantius* (< лат. *constans, antis* – „постоянен, устойчив; твърд, спокоен“ (Б, К)); **Кварти** (И) < *Quartus* (< лат. *quartus, 3* – „четвърти“ (И, И)); **Либертин** (КО) < *Libertinus* (< лат. *libertinus, 3* – „пуснат на свобода“ (КО)); **Мавър** (КО) < *Maurus* (< лат. *maurus, 3* – „тъмнокож“, мавърски (Б, К, КО)); **Магнус** (К) < *Magnus* (< лат. *magnus, 3* – „голям, велик“ (Б, К)); **Майор** (КО) < *Maior* (< лат. *maior* – „по-голям“ (форма за сравнителна степен от прил. име *magnus, 3* – „голям“) (КО)); **Модес** (КО)/ **Модест** (И, КО, С) < *Modestus* (< лат. *modestus, 3* – „въздържан, сдържан, умерен, скромнен, благоразумен, почтен“ (Б, И, К, КО)); **Монтан** (И) < *Montanus* (< лат. *montanus, 3* – „планински“ (И)); **Оливер** (И, КО, КОВ) < *Oliver* (< лат. *olivifer, fera, ferum* – „този, който носи/ държи/ дава/ отглежда маслини; маслинодаен“ (В, И, КОВ)); **Прим/ Примо** (И, КО) < *Primus* (< лат. *primus, 3* – „първи“ (Б, И, К, КО)); **Пудо** (И) < *Pudus* (< лат. *pudens, entis* – „честен, скромнен, благопристоен“ (К)); **Пуро** (И) < *Purus* (< лат. *purus, 3* – „чист, девствен“ (И)); **Рубенс** (КО) < *Rubens* (< лат. *ruber, bra, brum* – „червен; срамежлив“ (КО)); **Санто** (КО) < *Sanctus* (< лат. *sanctus, 3* – „свят, светец, извисен; благороден“ (К)); **Скарлат** (С) < *Scarlatius* (< лат. *scarlatus, 3* – „червен“ (С)); **Себастиан** (КО) < *Sebastianus* (< лат. *Sebastianus, 3* – „севастиански, от/ родом от Севаст“ (Б, В, К)); **Фидел** (И, КО, КОВ) < *Fidelis* (< лат. *fidelis, e* – „предан, верен, честен“ (Б, И, К, КОВ)); **Флор** (КО, С) < *Flor* (< лат. *florus, 3* – „цветен“ (КО)); **Челестин** (КО) < *Caelestinus/ Coelestinus* (< лат. *caelestinus, 3/ caelestis, e/ coelestis, e* – „небесен; божествен“ (Б, К, КО, КОВ));

I. 3. От глаголни форми (вербоиди):

Аманд (К) < *Amandus* (< лат. *amandus, 3* – „обичан, достоен за обичане“ (герундив от гл. *amo, 1* – „обичам“) (Б, К)); **Банедикт** (И, КО) < *Benedictus* (< лат. *benedictus, 3* – „благословен; похвален“ (мин. страд. прич. от гл. *benedico, 3* – „хваля някого, говоря добри неща за някого“) (Б, В, И, К, КО, КОВ)); **Ренат** (КО) < *Renatus* (< лат. *renatus, 3* – „роден отново, прероден, възроден“ (мин. страд. прич. от гл. *renascor, 3* – „прераждам се, отново се раждам; възраждам се“) (Б, К, КО)); **Серват** (И) < *Servatius* (< лат. *servatus, 3* – „спасен, изкупен“ (мин. страд. прич. от гл. *servo, 1* – „пазя, предпазвам“) (Б));

I. 4. Български мъжки лични имена, образувани от неолатински имена, изведени от синтагми:

I. 4. А. От обектна синтагма:

Аведис (КО) < *Avedis* (< лат. *ave* – „Здравей“ и *dies, ei, m/ f* – „ден“ (КО)); **Амадеус** (И, КО) < *Amadeus* (< лат. *amo, 1* – „обичам“ и *Deus, i, m* – „Бог“ (Б, К, КО));

I. 5. Български мъжки лични имена, образувани от неолатински имена с различни етимологични интерпретации:

Бонифаций (В, И) < *Bonefatius/ Bonifacius/ Bonifatius* (< 1) лат. *bonum* – „добро“ (форма за ср. р. от прил. име *bonus*, 3 – „добър“) и лат. *fatum* – „съдба, участ“ (Б, В, И); 2) лат. *bonus*, 3 – „добър“ и *faciens, entis* – „правец, вършец“ (сег. деят. прич. от гл. *facio*, 3 – „правя, върши“) (К)); **Викенти** (И, К, КО, С) < *Vicentius* (< 1) лат. *vicentius, ii, m* – „победител“ (К); 2) лат. *vincens, entis* – „побеждаващ“ (сег. деят. прич. от гл. *vincō*, 3 – „побеждавам“) (В); 3) лат. *vincō*, 3 – „побеждавам“ (К)); **Виниций** (КО) < *Viniccius* (< 1) лат. *vinum, i, m* – „вино“ (Б, К); 2) лат. *vincio*, 4 – „свързвам, привързвам“ (КО)); **Влас** (КО) < *Blasius* (< 1) лат. *blaesus*, 3 – „фъфлещ, пелтечещ“ (Б, К); 2) гр. *βλάσιος* – „кривокрак“ (Б, К)); **Кармен** (И) < *Carmen* (< 1) женското лично име *Carmen* (И); 2) лат. *carmen, inis, n* – „песен“ (И)); **Конкорди** (И) < *Concordius* (< 1) женското лично име *Concordia* (И, К); 2) лат. *consors, ordis* – „съгласен, единодушен; хармоничен“ (К)); **Либерт** (КО) < *Libertus* (< лат. *libertus, i, m/ libertus*, 3 – „освободен роб/ пуснат на свобода, освободен“ (КО)); **Лука** (В, И, К, КО, КОВ, С) < *Lucas* (< 1) гр. *Λουκάς* – „от Лукания“ (Б, И); 2) лат. *lucis, i, m* – „гора, посветена на боговете“ (КО); 3) лат. *lux, lucis, f* – „светлина“ (К, КОВ)); **Максимилиан** (И, К, КО) < *Maximilianus* (< 1) римския когномен *Maximus* (Б, К); 2) комбинация от антропонимите *Maximus* и *Aemilianus* (КО, КОВ)); **Назар** (К, КО) < *Nazarius* (< лат. *Nazarius, 3/ Nazarius, ii, m* – „от/ родом от Назарет/ назаретянин“ (Б, К, КО)); **Наталий** (КО) < *Natalis* (< 1) женското лично име *Natalia* (Б, К); 2) лат. *natalis, e* – „роден, рожден“ (КО)); **Паскал** (Б, В, И, КО, КОВ) < *Paschalis* (< 1) лат. *Paschalis, e* – „отнасящ се до Великден“ (Б, В, К, КО, КОВ); 2) лат. *Pascha, ae, f* – „Великден“ (Б, В, К, КО, КОВ)); **Роман** (В, И, К, КО, КОВ, С) < *Romanus* (< лат. *Romanus, i, m/ Romanus*, 3 – „римлянин/ римски“ (Б, В, И, К, КО, КОВ)); **Силвер** (КО) < *Silverius* (< 1) прякор на легендарните царе на Алба Лонга *Silvius* (К); 2) лат. *silverius*, 3 – „който е горски“ (КО)); **Силвестър** (К, КО, КОВ) < *Silvester* (< 1) лат. *silva, ae, f* – „гора“ (Б, К); 2) лат. *silvester, tra, trum/ silvestris, e* – „горски, горист; планински; живеещ в гора“ (Б, К, КО, КОВ)); **Спартак** (И, КОВ) < *Spartacus* (< лат. *Spartacus, 3/ Spartacus, i, m* – „който е от Спарта/ спартанец“ (И, КОВ)); **Флорентин** (В, И, КО, КОВ) < *Florentinus* (< 1) лат. *florens, entis* – „цветуц, процъфтяващ“ (сег. деят. прич. от гл. *floreo*, 2 – „цъфтя, процъфтявам“) (Б); 2) лат. *Florentinus, 3/ Florentinus, i, m* – „флорентински/ жител на гр. Флоренция“ (К, КО)); **Флорид** (КО) < *Floridus* (< 1) женското лично име *Florida* (КО); 2) лат. *floridus*, 3 – „цветуц“ (К)); **Християн** (И, К, КО, КОВ) < *Christianus* (< лат. *christianus, i, m/ christianus*, 3 – „християнин/ християнски“ (Б, КО, КОВ));

II. Класификация на мъжките неолатински лични имена според канонизацията им:

II.1. Имена на светци, канонизирани от Католическата църква: *Christinus, Oliver, Paschalis, Romaeus, Salvator, Sanctus, Servatius.*

II.2. Имена на светци, канонизирани от Православната църква: *Diocletianus, Don, Lollianus, Spartacus.*

II.3. Имена на светци, канонизирани и от Католическата, и от Православната църква: *Amadeus, Amandus, Aprilis, Benedictus, Bibianus/ Vivianus, Blasius, Bonefatius/ Bonifacius/ Bonifatius, Bonus, Caelestinus/ Coelestinus, Caesarinus, Christianus, Clemens, Clementinus/ Climentinus, Concordius, Constans, Constantius, Domnus, Duco, Fidelis, Florentinus, Floridus, Franciscus, Hilarius, Innocentius, Laurus, Leo, Lucas, Lucinus, Magnus, Maior, Martinianus, Martinus, Maurus, Maxentius, Maximilianus, Modestus, Montanus, Natalis, Nazarius, Patricius/ Patritius, Pinus, Primus, Pudus, Quartus, Renatus, Romanus, Romilis, Rubens, Sebastianus, Silverius, Silvester, Trabea, Venerius, Vicentius, Vitus.*

От класификацията, направена според мотивираща дума, става ясно, че се обособяват пет големи групи български мъжки лични имена, образувани от неолатинско име, изведено от съществително собствено име, от апелативи, от глаголни форми (вербоиди), от синтагма и от латинско име с различна етимологична интерпретация. От своя страна, съществителните собствени се разделят на шест подгрупи – образувани от римско митологично име, от римски преномен, от римско родово име, римски когномен, от друго неолатинско име и от топоним.

Апелативите се разделят на две подгрупи – образувани от съществително нарицателно име и от прилагателно име.

Очевидно е, че най-продуктивни са апелативите, а най-непродуктивни са синтагмите.

При класификацията, свързана с включването на латинския антропоним в каноничните списъци, най-многобройна е групата на имената на светци, канонизирани и от Православната, и от Католическата църква, следвана от тези – на светците, включени в каноничните списъци само от Католическата църква и на включените в списъците само от Православната църква.

Неканонизирани са следните 27 мъжки неолатински имена (от общо 103 мъжки неолатински имена, включени в настоящото изследване): *Augustianus, Avedis, Carmen, Dian, Flor, Genus, Iulinus, Iulittus, Juvenalius, Libertinus, Libertus, Lilian, Matronus, Palmirius, Patronius, Patronus, Pilum, Purus, Radium, Rosalinus, Rosalius/ Rosarius, Rosanus, Rosinus, Scarlatus, Venetius, Violetus*.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Вайганд, Г. (1926)** Български собствени имена. Произход и значение. София: Книгоиздателство „Т. Ф. Чипев“. (*Weigand, G. Balgarski sobstveni imena. Proizhod i značenje. Sofia: Knigoizdatelstvo „T. F. Chipev“.*)
- Займов, Й. (1993)** Български именник. София: БАН. (*Zaimov, Y. Balgarski imennik. Sofia: BAN.*)
- Илчев, Ст. (1959)** Речник на личните и фамилните имена у българите. София: БАН. (*Ilchev, St. Rečnik na ličnite i familnite imena u balgarite. Sofia: BAN.*)
- Ковачев, Н. (1987)** Честотно-тълковен речник на личните имена у българите. София: Д-р Петър Берон. (*Kovachev, N. Čestotno-talkoven rečnik na ličnite imena u balgarite. Sofia: D-r Petar Beron.*)
- Ковачев, Н. (1995)** Честотно-etimологичен речник на личните имена в съвременната българска антропонимия. Велико Търново: Пик. (*Kovachev, N. Čestotno-etimologičen rečnik na ličnite imena v savremennata balgarska antroponimia. Veliko Tarnovo: Pik.*)
- Симеонидис, Х. (2006)** Гръцкото влияние върху системата на българските собствени имена. София: Ах-Ба-Ка. (*Simeonidis, Ch. Gratskoto vlianie varhu sistemata na balgarskite sobstveni imena. Sofia: Ah-Ba-Ka.*)
- Felesan, O. (2010)** A Diachronic Excursion into the Anthroponymy of Eastern Romania. // *Philologia Jassyensia, An. VI, Nr. 1 (11), p. 57–80.*
- Европейские** Европейские имена: значение и происхождение. – (24.07.2013) <<http://kurufin.narod.ru/>> (Evropeiskie imena: značenje i proizhozhdenie. – (24.07.2013) <<http://kurufin.narod.ru/>>)
- Behind** Behind the name. The etymology and history of first names. – (24.07.2013) <www.behindthename.com>